

УДК 351: 35.076.2

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2021.4.4>

Ю. Ю. Рубан

аспірант кафедри теорії та практики управління
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ

Стаття присвячена аналізу історії виникнення громадських організацій та їх взаємодії з органами державної влади. Тематика громадянського суспільства є актуальною в нинішній ситуації. Автор описує історію виникнення та розвитку громадянського суспільства та громадських організацій як інститутів громадянського суспільства. Проаналізовано історію розвитку громадських рухів, організацій в Україні та їх співпрацю з органами виконавчої влади. Обґрунтована думка про необхідність розвитку громадського сектора та необхідність залучення їх до державотворення. Згадується зародження громадянського руху в радянській Україні та причини активізації громадянського суспільства на зорі незалежної держави. Ситуація, яка панувала на теренах України, раніше не давала змогу громадянському суспільству розвиватися і відчувати себе вільним та спроможним на все. Радянська система не допускала існування сильного громадянського суспільства і всіма можливими способами придушувала протестні настрої в суспільстві. Дослідження процесу становлення громадського сектора в Україні дало змогу дійти висновку, що після подій Революції Гідності активність громадських формувань поступово та істотно зростає. Проаналізовано тенденцію зростання кількості громадських організацій на теренах України та покращення якості їх функціонування. Процес імплементації європейських цінностей не можливий без комунікації між громадськими організаціями та владою. Упродовж останніх років ми можемо побачити активізацію вітчизняних законодавців щодо питань законодавчого забезпечення взаємодії громадянського суспільства з різними гілками влади на різних рівнях. У висновках наголошується, що Україна має високий потенціал у розвитку третього сектора та всі шанси досягнути європейського рівня демократизації владних процесів.

Ключові слова: публічне управління, громадські організації, взаємодія, громадянське суспільство, делегування повноважень.

Постановка проблеми. Стаття присвячена історії виникнення громадських організацій та аналізу функціонування громадських організацій в умовах демократизації суспільства. Незважаючи на значну кількість наукових розвідок у цій площині, чимало питань залишаються малодослідженими в науці публічного управління та потребують спеціального поглибленого теоретичного вивчення. Автором описано історичні аспекти виникнення громадських організацій та нинішні реалії їх існування та певні аспекти співпраці з державними органами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями розвитку громадянського суспільства в Україні та взаємодії органів влади з громадськими організаціями займалися безліч дослідників: О. Турій, Л. Усаченко, В. Буль-

ба, В. Купрій, О. Бабінова, Е. Афонін, В. Надрага, Р. Войтович, Л. Гонюкова та інші.

Метою статті є аналіз історичного розвитку громадянського суспільства та обґрунтування необхідності вдосконалення інструментів співпраці громадських організацій з органами публічної влади на шляху до розбудови демократичного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Об'єднання людей, які пов'язані на політичній, релігійній чи професійній основі, стали утворюватися вже дуже давно. Ще в ті часи існування таких організацій торкалось інтересів держави, соціальних груп та конкретних людей, і вони отримували нормативно-правову регламентацію. Закріплене в конституціях зарубіжних країн право на свободу об'єднання є законодавчим базисом

для утворення та функціонування громадських організацій, які є одним із наймасовіших інститутів громадянського суспільства. Це своєю чергою форма реалізації фундаментального права на свободу об'єднуватися з іншими громадянами. З метою кращого розуміння поняття громадянського суспільства та природи об'єднання людей у групи для спільної діяльності нам варто розглянути думки дослідників, які першими почали перейматися цією тематикою.

Зародились ідеї громадянського суспільства в Давній Греції та Римі. Безліч вчених та мислителів зосереджували свою увагу на дослідженні громадянського суспільства та його взаємодії з державою, наприклад, Платон, Аристотель, Макіавеллі, Г. Гегель, Т. Гоббс, Дж. Локк. Становлення та функціонування різного роду об'єднань корелюється з правлячою системою, політичним режимом та різними культурними аспектами. Громадянське суспільство не може цілісно існувати без демократичних засад. Демократія – це влада народу, здорова форма існування сучасних розвинених держав [1].

Неодноразово імперії, в яких влада зосереджувалася в одних руках, розпадалися за лічені роки. Народ не може пробачити егоїстичної поведінки керівництва держави, і рано чи пізно така система потрапляє у скрутний стан, вихід з якого тільки один – демократичні цінності. Створення умов для задоволення потреб більшості громадян держави є основною метою існування сучасних форм правління [2].

Громадянське суспільство – це система організацій, що залучають громадян до взаємодії. Становлення і розвиток громадянського суспільства є найважливішою основою демократичного будівництва в Україні. Громадські спільноти України, інші інститути громадянського суспільства можуть і мають брати участь в управлінні національним, регіональними та місцевими утвореннями в спільній роботі комітетів громадянського самоврядування, товариств власників житла, забезпеченні громадської безпеки, пропаганді здорового способу життя, патріотичному вихованні, благоустрої території та вирішенні багатьох інших питань.

Залучення до процесу управління організацій громадянського суспільства структурує і організовує взаємодію місцевої громади, дозволяє людям глибше пізнавати проблеми життєдіяльності, чути і розуміти один одного, погоджувати різні погляди. У процесі спільного обговорення загальних питань і роботи над

ними люди починають краще розуміти один одного, досягати консолідації активної частини населення на основі усвідомлення спільних інтересів, підвищення рівня розуміння загальних завдань і проблем. Громадянське суспільство виникає тоді, коли інститут держави не в змозі належним чином оптимально виконувати регламентаційну функцію громадських зв'язків і відносин. Воно виникає там, де визріли передумови світоглядного плюралізму та цивільного компромісу, складається сукупність суспільних інститутів, що мають власний статус і здатні до діалогу з державою у своїй діяльності. Вони здатні протистояти політичній експансії держави, бути їй противагою, стримувати прагнення до монополії і переходу з системи забезпечення державою розвитку суспільства в систему самозабезпечення.

Ситуація, яка панувала на теренах України раніше, не давала змогу громадянському суспільству розвиватися і відчувати себе вільним та спроможним на все. Радянська система не допускала існування сильного громадянського суспільства і всіма можливими способами придушувала протестні настрої в суспільстві. Про демократичні цінності не могло бути й мови.

З часом громадські організації зможуть за допомогою механізму делегування повноважень взяти на себе частину функцій державних та місцевих адміністрацій. З позиції управління, це допоможе владі економити власні сили та спрямувати їх у серйозне стратегічне русло. Громадські організації можуть виконувати не лише прості функції та проекти, а можуть братися за глобальні речі, маючи відповідну компетенцію.

Звісно, ситуація в нашій державі з позиції економіки наштовхує на думку, що розвиток громадянського суспільства з огляду на фінансові проблеми в державі не на часі. Втім громадянське суспільство можна розвивати, навіть не маючи ресурсів. Це потрібно робити за допомогою залучення організацій громадянського суспільства до проєктів та діяльності. Проведення діалогу між владою та громадянським суспільством має проходити на партнерських умовах та бути конструктивним. Не варто замилювати очі лозунгами та намагатися створити картинку позитивного розвитку держави. Необхідно спільно виконувати ті дії, які необхідні народу України для покращення держави Україна. Громадяни України є відповідальними

за власне майбутнє і можуть впливати на всі управлінські рішення, які приймають у державі. Розвиток громадянського суспільства залежить від нас так само, як залежала незалежність нашої держави. З огляду на ситуацію на теренах України в радянські часи, те, що зробили громадські організації, здається чимось неможливим. Втім нічого неможливого не існує, і тому ніколи не потрібно опускати руки в процесі боротьби за розвинене та демократичне громадянське суспільство в нашій державі. Є багато причин, з яких суспільство в нашій державі не могло би розвиватися. Втім фатальних помилок наша влада намагається не допускати. Наприклад, будь-які диктаторські закони чи узурпування влади в нинішній Україні навряд чи можливі. Навіть політичні діячі з різних політичних партій не допустять такої ситуації, не говорячи вже про активістів і представників громадських організацій та рухів.

Рівень розвитку громадянського суспільства продемонстрував внутрішнім політичним силам та міжнародним організаціям свою згуртованість під час подій 2014 року. Чисельні волонтерські організації почали свою діяльність саме після цього і демонструють ефективність і швидкість реагування на суспільні проблеми, що виникають. Безумовно, це є важливим етапом розвитку нашого суспільства, і важкі часи загартували громадськість. Головне, що це дало великий поштовх Україні і на майбутнє, наша держава отримала багато практик, коли суспільство не давало владі змінювати вектор розвитку. У принципі, такі приклади відомі всім громадянам, навіть тим, хто не цікавиться розвитком країни на постійній основі.

Кількість громадських організацій і нині зростає з кожним роком. Пересічних громадян дедалі більше цікавить тематика позитивних змін у державі, і поступово вони долучаються до активної діяльності, маючи на меті бути частиною тих, хто змінює. Історія нашої держави ще досить невелика, і в перспективі ми можемо стати найбільш розвиненими в контексті демократичного громадянського суспільства. Для цього нашій державі потрібно більше часу приділяти інструментам, за допомогою яких можна взаємодіяти з громадським сектором та вдосконалювати нормативно-правову базу для досягнення високих європейських стандартів урядування. Процес покращень функціонування громадських організацій нині є невідворотним для нашої держави, адже це

закріплено в багатьох документах про співпрацю з європейськими партнерами. Покращення відбуваються постійно, але їх кількість ставить під сумнів швидкі та якісні зміни.

«Громадська організація – це громадське об'єднання, засновниками та учасниками якого є фізичні особи» [3]. Саме таке визначення дає вітчизняне законодавство. Тобто громадські організації мають різні цілі функціонування й організуються заради реалізації і відстоювання різних прав і свобод громадян. Варто зазначити, що кожна держава має багато форм громадських об'єднань. До них входять різнопланові професійні спілки, жіночі, молодіжні, ветеранські, дитячі організації, наукові, технічні, культурно-просвітницькі, фізкультурно-спортивні та інші добровільні об'єднання громадян, творчі спілки, земляцтва, фонди, асоціації тощо [4].

Процес імплементації європейських цінностей не можливий без комунікації між громадськими організаціями та владою, адже громадянське суспільство завжди вказує на недоліки владної політики і висловлює свою думку заради блага суспільства [5].

Взаємодія з громадянським суспільством – це одне з ключових завдань для України з огляду на Угоду про асоціацію з Європейським Союзом [6]. У цьому документі зазначається, що це необхідно для розвитку демократичних засад у нашій державі. Виходячи з того, що Україна дуже високо цінить домовленості з європейськими партнерами, можна стверджувати, що взяті зобов'язання будуть виконані. Участь громадянського суспільства в співпраці з державою є дуже важливою для будь-якої демократичної держави. Це покращує імідж влади в очах громадян і збільшує ефективність державних та місцевих органів влади. Це неодноразово доведено практиками європейських країн, а саме їх рівня демократії ми прагнемо досягти. Упродовж останніх років ми можемо побачити активізацію вітчизняних законодавців щодо питань законодавчого забезпечення взаємодії громадянського суспільства з різними гілками влади на різних рівнях.

Громадська організація – це організація громадян на добровільній основі. Організація має певну структуру та керівництво. У демократичних країнах влада не здійснює свій вплив на громадські організації, якщо ті своєю чергою діють відповідно до чинного законодавства. Основа функціонування громадських

об'єднань – це спільна діяльність заради спільного блага та реалізація прав і свобод людини. Основні закони в демократичних державах закріплюють свободу утворення громадських організацій, функціонування яких ґрунтується на засадах демократії та відповідає вимогам публічних відносин у громадянському суспільстві. Законодавчі та виконавчі органи державної влади створюють однакові умови для функціонування всіх громадських організацій. Не можуть бути легалізовані лише ті, які мають на меті зміну конституційного ладу в державі за допомогою насильницьких дій, пропагандування військових дій, утворення протизаконних збройних угруповань [7].

Громадські організації виконують багато функцій, які характеризують їх як соціально важливий феномен. Головна мета функціонування будь-якого об'єднання – це захист інтересів членів організації, соціальної групи чи всього громадянського суспільства. Також вони виступають запобіжником в акумульованні влади в одних руках. Для цього вони використовують різні інструменти впливу на владу та іноді навіть вдаються до радикальних дій. Громадські організації рухають громадянське суспільство до розвинених демократичних цінностей. Своєю діяльністю вони демонструють суспільству активну позицію і дають змогу долучитися до їхніх лав. У сучасному світі без співпраці громадянського суспільства з державою не може бути постійного розвитку демократії в нашій державі.

Висновки і пропозиції. Узагальнюючи, можемо дійти висновку, що громадські організації є однією із найважливіших складових частин громадянського суспільства і виступають як добровільні об'єднання, які виникають для вирішення проблем громадян та задоволення їхніх інтересів. У розвинутих демократичних суспільствах вони функціонують у всіх сферах життєдіяльності, впливаючи на підви-

щення добробуту і стабільності життєзабезпечення населення, здійснюючи свою діяльність як на державному, так і на місцевому рівнях. Дослідження процесу становлення громадського сектора в Україні дало змогу дійти висновку, що після подій Революції Гідності активність громадських формувань поступово та істотно зростає. Навіть у радянський період громадяни намагалися створювати громадські організації і здійснювати захист своїх прав. З досягненням незалежності наша держава стала активніше розвивати громадянське суспільство і більше цінувати його. Громадська активність з кожним роком зростає, розвивається інститут громадських організацій в Україні. Ми маємо нині багато можливостей для розвитку, необхідно лише докласти спільних зусиль для покращень у державі.

Список використаної літератури:

1. Платон. Держава / пер. з давньогр. та коментарі Д. Гуцул. Київ : Основи, 2000. С. 241–270.
2. Макиавелли Н. Государь: Сочинения / пер. с итал. Москва : ЭКСМО-Пресс; Харьков : Фолио, 1999. 655 с.
3. Закон України «Про громадські об'єднання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
4. Публічне управління. Термінологічний словник. URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/150/files/ddb9f2c2-f166-4ebe-8925-3f8cb99cec6d.pdf>
5. Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0018323-11#Text>
6. Фундаментальні принципи щодо статусу неурядових організацій в Європі. Прийнято учасниками багатосторонньої зустрічі, організованою Радою Європи, Страсбург, 5 липня 2002 р. *Юридичний вісник України*. 2002. № 50.
7. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні : Указ Президента України від 26.02.2016 р. № 68/2016 / Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2016#Text>.

Ruban Yu. Yu. Fundamentals of public functioning organizations in conditions of democratization

The article is devoted to the analysis of the history of the emergence of public organizations and their interaction with public authorities. The topic of civil society is very relevant in today's situation. The author describes the history of the emergence and development of civil society and public organizations as institutions of civil society. The history of development of public movements, organizations in Ukraine and their cooperation with executive bodies is analyzed. The opinion about the need to develop the public sector and the need to involve them in state formation is substantiated. The origin of the civil movement in Soviet Ukraine and the reasons for the intensification of civil society at the dawn of an independent state are mentioned. The situation prevailing in modern Ukraine did not

allow civil society to develop and feel free and capable of anything. The Soviet system prevented the existence of a strong civil society and suppressed protests in society in all possible ways. The study of the process of formation of the public sector in Ukraine gave us the opportunity to conclude that after the events of the Revolution of Dignity, the activity of civic groups is gradually and significantly increasing. The tendency of growth of the number of public organizations on the territory of Ukraine and improvement of the quality of their functioning is analyzed. The process of implementation of European values is impossible without communication between public organizations and the authorities. In recent years, we can see the intensification of domestic legislators on the issues of legislative support for the interaction of civil society with different branches of government at different levels. The conclusions emphasize that Ukraine has a high potential in the development of the third sector and has every chance to reach the European level of democratization of power processes.

Key words: *public administration, public organizations, interaction, civil society, delegation of powers.*